

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗБІРНИК

ПЕДАГОГІКА
ПСИХОЛОГІЯ
ФІЛОЛОГІЯ
ФІЛОСОФІЯ

ВИПУСК 4

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
2003

Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди: Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2003. – 428 с.

Науково-теоретичний збірник засновано у 2000 р.

ЗАСНОВНИК:

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №5932.
Збірник затверджено постановою президії ВАК України
від 15.01. 2002 р. №1-05/1

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

П.Коцур, доктор історичних наук, професор

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- ПЕДАГОГІКА:** **Вашуленко М.С.**, д. пед.н., проф., дійсний член АПН України,
Волков Л.В., д.пед.н., проф., **Дубогай О.Д.**, д.пед.н., проф.,
Калмикова Л.О., к.пед.н., проф., **Нікітчина С.О.**, д.пед.н., проф.,
Токмань Г.Л., д.пед.н., проф.
- ПСИХОЛОГІЯ:** **Бех І.Д.**, д.психол.н., проф., дійсний член АПН України,
Максименко С.Д., д.психол.н., проф., дійсний член АПН України,
Побірченко Н.А., д.психол.н., проф., **Скрипченко О.В.**,
д.психол.н., проф., **Трофімов Ю.Л.**, д.психол.н., проф., член-
кор. АПН України.
- ФІЛОЛОГІЯ:** **Городенська К.Г.**, д. філол.н., проф., **Карп'юк М.Д.**, к.філол.н.,
доц.(відповідальний секретар), **Корпанюк М.П.**, д.філол.н.,
проф., **Кузьменко В.І.**, д.філол.н., проф., **Ставицька Л.О.**,
д.філол.н., проф., **Сулима М.М.**, д.філол.н., проф.
- ФІЛОСОФІЯ:** **Андрущенко В.П.**, д. філос.н., проф., дійсний член АПН України,
Касьян В.І., д.філос.н., проф., **Крисаченко В.С.**, д.філос.н.,
проф., **Рик С.М.**, к.філос.н., доц.(заступник головного
редактора), **Стогній І.П.**, д.філос.н., проф., **Ярошовець В.І.**,
д.філос.н., проф.

Рекомендовано Вченою радою Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту імені Г.С.Сковороди
(протокол № 4 від 12 грудня 2003 р.).

ISBN

© Переяслав-Хмельницький ДПУ
імені Григорія Сковороди, 2003

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ В АВІАКОСМІЧНОМУ ЛІЦЕЇ З МЕТОЮ РАНЬОЇ ПРОФІЛІЗАЦІЇ

Наталія Муранова
(Київ)

Розглянуто організаційні нововведення та їх структура, модернізацію змісту навчально-виховного процесу та технологічного навчання. Розкрито процес формування творчого мислення особистості в активній пошуковій діяльності. Показано і проаналізовано форми навчальної діяльності ліцею.

Organizational innovations and their structures, modernization of the content of educational process and technological education are regarded. The process of forming the creative thinking in active searching activity is revealed. The forms of lyceum educational activity are showed and analyzed.

Перехід загальноосвітніх навчальних закладів у якісно новий стан може здійснюватися через системне введення та засвоєння нововведень у цілісний педагогічний процес. У Законі України „Про внесення змін і доповнень до Закону України „Про освіту” записано, що „... основними принципами освіти в Україні є: доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг; рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку, інтеграція з наукою і виробництвом ...” (стаття 6). З розвитком педагогічної науки було вироблено різні шляхи до розуміння цілісного педагогічного процесу. Педагогічний процес – це процес, спрямований на розвиток і формування особистості. Саме тому педагогічна взаємодія складає сутнісну хаарактеристику руху педагогічного процесу. Системоутворюючим компонентом педагогічного процесу є *мета (ціль)*. Мета спрямовує і регулює діяльність, відображає потреби суб’єкту, стимулює і мобілізує зусилля особистості, що вказує шлях до результату.

У традиційній педагогіці вирішальну роль у визначенні мети навчального закладу відводиться соціально-державному замовленню.

В якості абсолютної цінності проголошена особистість дитини. Це дає можливість забезпечити кожному учневі **свободу вибору** змісту освіти з метою задоволення духовних, освітніх, культурних, життєвих потреб у взаємодії з учителем.

Метою діяльності авіакосмічного ліцею було створення ранньої профілізації учнів, забезпечення НАУ підготовленою молоддю до навчання у вузі, а також забезпечення авіаційної галузі кваліфікованими працівниками. Навчально-виховна діяльність ліцею складається з організаційно-педагогічних умов, до яких нами віднесено умови, що забезпечують *організаційні, змістові, технологічні та матеріально-технічні нововведення*.

Розглянемо *організаційні нововведення, модернізацію змісту навчально-виховного процесу та технологію навчання*.

До *організаційних нововведень* у діяльності авіакосмічного ліцею віднесли інновації, що відбулися в організації навчально-виховного процесу, а саме:

- зміни у нормативній базі ліцею (засновник, концепція, статус, плани проведення експерименту тощо);
- структурні нововведення (психологічна служба, методичні кафедри);
- кадрові зміни (заступник директора з науково-методичної роботи, наукові консультанти, наукові керівники методичних кафедр).

Стратегічне управління авіакосмічним ліцеєм здійснюють засновники – Національний авіаційний університет (НАУ) і Солом'янська районна в місті Києві державна адміністрація. Засновник НАУ визначає пріоритетні напрямки діяльності ліцею, враховуючи соціальнозначущий запит регіону, галузі, держави, засновник Солом'янська адміністрація проводить експериментально-дослідницьку роботу з удосконалення змісту освіти та її забезпечення.

До нормативної бази ліцею віднесено ліцензування Міністерством освіти і науки України, статус авіакосмічного ліцею, концепція його діяльності, план проведення експерименту.

Структурні *нововведення* в закладі включають в себе: *створення науково-методичної ради; введення посадових осіб – наукових консультантів, заступника директора з наукової роботи; створення методичних комісій, психологічної служби*. Ці структурні нововведення передаємо схематично, зокрема:

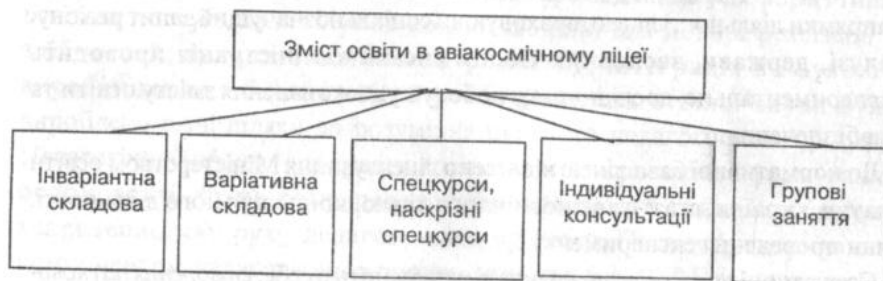
Структурна схема організації наукової роботи в ліцеї

Модернізація змісту навчально-виховного процесу реалізується декількома шляхами, такими як: 1) регіональні особливості, в яких працює авіакосмічний ліцей; 2) варіативність програми шкільного компонента; 3) різноманітність курсів та спецкурсів; 4) профільність навчання (Див. схему 2).

Схема 2

Інноваційні технології у змісті освіти авіакосмічного ліцею

Інваріантна складова дає ліцеїстам базові знання, варіативна складова – доповнює базові знання, спецкурси поглиблюють знання ліцеїстів з обраної майбутньої професії, наскрізні спецкурси спрямовують до професійну підготовку ліцеїстів до стійкої мотивації на майбутню

професію, а також знаннями, що необхідні для навчання у вищому навчальному закладі, *індивідуальні консультації та групові заняття* забезпечують особистісно-орієнтований підхід у навчанні до обраного профілю на майбутню професію.

Спецкурси кожного року корегуються в залежності від майбутніх професій, які обрали ліцеїсти. Наприклад, „Основи електротехніки”, „Основи авіації та космонавтики”, „Основи будівництва”, „Основи інженерної та комп'ютерної графіки”, „Українське ділове мовлення”, „Діловий етикет” та інші. Керівниками спецкурсів є викладачі Національного авіаційного університету Першаков В.М.(ф-т аеропортів), Мартинюк В.С. (ф-т електроніки та телекомунікацій), Огрисько Т.М. (ф-т лінгвістики і соціології), Городецька Л.О. (ф-т економіки та підприємництва) та інші. Участь ліцеїстів у роботі спецкурсів можна побачити з таблиці 1.

Таблиця 1

Якісний склад ліцеїстів у роботі спецкурсів

Назва спецкурсів	Кількість		Учні у 2002-	
	2002-2003 н/р	кість %	2003 н/р	%
1. Основи економіки	67	22	82	28
2. Англійська мова (технічний переклад)	28	9	10	3,4
3. Основи екології	6	2	6	2
4. Етика українського ділового мовлення	10	3,2	18	6
5. Основи будівництва	2	0,6	2	0,6
6. Основи інформатики та обчислювальної техніки	164	53	177	58
7. Основи авіації та космонавтики	16	5,2	6	2
8. Основи правознавства	21	7	11	3,4
9. Основи психології	39	13	19	6,4
10. Основи електротехніки та електроніки	20	6,5	14	4,4
11. Основи радіотехніки	-	-	21	7,1
12. Мистецтво	-	-	10	3,4
13. Основи підприємництва	-	-	20	6,8

Наступним нововведенням у ліцеї є *індивідуальні консультації та групові заняття*, на яких ліцеїсти вчать працювати самостійно. У ході такої

діяльності вони користуються навчальною та додатковою літературою науково-технічної бібліотеки НАУ, тим самим вчать виділяти головне, систематизувати, аналізувати, узагальнювати, складати блок-схеми, таблиці, алгоритми. Заняття у групах дають їм можливість розробки методичних з профільних предметів (схеми, таблиці, опорні конспекти, комп'ютерні програми, задачі тощо). Ці та інші форми організації навчання дають ефект тому, що вчитель, який проводить ці заняття враховує психологічні та індивідуальні особливості ліцеїстів. Індивідуалізація навчання повніше реалізує творчий потенціал кожного, враховуючи його відмінність в інтелектуальній, емоційно-вольовій та дієво-практичній сферах, особливості фізичного і психічного розвитку. Індивідуалізація завершує диференціацію і означає перехід особистості з класно-урочної системи навчання до індивідуальної.

Індивідуальні та групові заняття проводяться у позаурочний час за окремим розкладом і такими напрямками: математика, фізика, українська, англійська, французька, німецька мови, хімія, інформатика, правознавство тощо.

Формування уявлень про необхідність інженерної або економічної підготовки в майбутній професійній діяльності у ліцеї проводиться за чотирима профілями: гуманітарний, соціально-природничий, економіко-правознавчий та інформаційних технологій.

Формування творчого мислення особистості відбувається в активній пошуковій діяльності щодо розв'язання продуктивних завдань за такими етапами як: нагромадження (аккумуляція) досвіду творчої діяльності, мотивація, діагностика, усвідомлення, застосування, практика, узагальнення, перенесення у нові умови.

Одним з видів розвитку творчого мислення особистості є вміння *самоорганізації* (набір умінь і здібностей особистості, це вміння ставити цілі і наполегливо домагатись їх виконання, планомірність діяльності, вміння виконувати роботу у самий короткий час) та *саморозвитку* (на основі самопізнання ставити індивідуальні орієнтири і домагатись їх досягнення через вибір індивідуальних завдань, участі у конкурсах, олімпіадах, МАН розвивати свої індивідуальні здібності).

Реалізуючи ранню профілізацію в авіакосмічному ліцеї створена синтезована *технологія навчання*, що об'єднує технології проблемного, модульного, особистісно орієнтованого та індивідуального навчання. Узагальнено ці педагогічні технології можна подати у вигляді синтезованої таблиці 2.

Таблиця 2

Пріоритетні технології навчання в ліцеї

Назва пед. технологій	Мета	Сутнісне значення	Механізм реалізації
<i>Проблемне навчання</i>	Розвиток пізнавальної активності, творчої самостійності ліцеїстів	Розв'язування пізнавальних завдань	Пошукові методи, постановка пізнавальних завдань
<i>Модульне навчання</i>	Забезпечення індивідуальних потреб особистості відповідно до рівня базової підготовки	Самостійна робота ліцеїстів за індивідуальними програмами	Проблемний підхід, індивідуальний темп навчання
<i>Особистісно орієнтоване навчання</i>	Розвиток особистісних здібностей особистості	Орієнтація навчального процесу на потенційні можливості особистості та їх реалізацію	Залучення ліцеїстів у різні види навчальної діяльності
<i>Індивідуальне навчання</i>	Створення оптимальних умов для виявлення задатків, інтересів, здібностей особистості	Моделювання предметного і соціального змісту майбутньої діяльності	Методи активного та інтерактивного навчання

Серед різноманітних форм навчальної діяльності ліцею основне місце посідає урок у класичному і нестандартному варіантах. Пошуки шляхів удосконалення уроку такі як:

- *зацікавлення матеріалом чи формою проведення* (зовнішні ознаки). Це, наприклад, проведення уроків „брейн-рингу”, „КВК”, „подорожей” тощо;
 - *поглиблення змісту уроку за рахунок реалізації міжпредметних зв'язків*.
- Це – інтегровані уроки, уроки-лекції, уроки-панорами тощо;
- *розвиток творчих здібностей ліцеїстів, формування ідеалу*. Це – уроки лінгвістики, що проводяться у різних формах (творчі майстерні, конференції тощо);
 - *удосконалення форм контролю знань* – уроки-залки, уроки-екзамени, уроки-консультації та інші види.

Інтерес учителів до проведення нестандартних уроків збільшується, бо дає можливість виявленню і розкриттю творчого потенціалу як учителя так і ліцеїста.

У цілому структурну модель організації навчально-виховного процесу в авіакосмічному ліцеї ми можемо показати на схемі 3.

Схема 3

Структурна модель технології навчально-виховного процесу авіакосмічного ліцею

Технологія організації навчально-виховного процесу в ліцеї

Організація роботи учнів	Форми проведення уроків та позаурочних заходів	Методи навчання і виховання	Засоби навчання і виховання
<ul style="list-style-type: none"> - навчальні заняття (1-2 години); - сніданок; - навчальні заняття (4 години); - обід; - відпочинок; - індивідуальні заняття; - спецкурси, - гуртки, - клуби, - робота навчальних і виховних центрів. 	<ul style="list-style-type: none"> - лекційні; - практичні, - лабораторні; - тренінгові; - дискусійні; - ігрові; - театралізовані та інші. 	<ul style="list-style-type: none"> - словесні; - наочні; - евристичні; - репродуктивні; - проблемно-пошукові; - дедуктивні; - індуктивні; - контрольні та інші. 	<ul style="list-style-type: none"> - відео; - аудіо; - комп'ютерні; - ТЗН; - підручник; - додаткова книга; - довідники; - тренажери та інші.

Розвиток демократичних процесів в освіті надали вчителям і ліцеїстам авіакосмічного ліцею широким прав і можливостей для впровадження інноваційних технологій у навчально-виховній діяльності, що складаються з:

- орієнтації педагогічного процесу на гуманістичні цінності;
- зміні змісту освіти з урахуванням потреб особистості дитини;
- організації взаємодії „учитель-учень” на основі співробітництва;
- використання нових форм, методів, технологій навчання і виховання, що зумовлюють суб’єктивну позицію учня;
- визначенні результативності педагогічного процесу за цілями.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды. // Сост. М.Ю.Бабанский. – М.: Изд.МГУ, 1989.
2. Исаев И.Ф., Шелеховская Н.Л. Коледж как инновационное образовательное учреждение: опыт исследования профессионально-педагогической культуры. – Белгород: Изд. БГУ, 1997.
3. Педагогика: учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко, Е.Н.Шиянов. – М.: Школа-Пресс, 1977.
4. Профессиональная педагогика. – М. 1997.
5. Щуркова Н.Е. Воспитание: новый взгляд с позиции культуры. – М.: Образов. центр „Педагогический поиск“, 1998.
6. Федорова Н.Ф., Даниленко Л.І. Організація діяльності школи-лабораторії наукової установи. – К.: Вид. „Київська правда“, 2001.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Муранова Наталія Петрівна – аспірантка Національного авіаційного університету, директор Інституту довузівської підготовки.